

חוקת ב

לפום ריהטא כוונת רש"י היא לפרש תיבת „אתרים“ (שאינן לה חבר במקרא) – דלשני הפירושים „אתרים“ הוא מלשון „תרים“ (אלא שנתוספה אות אל"ף בתחילת התיבה, כפי שמצינו על דרך זה בעוד מקומות), והחילוק בין שני הפירושים הוא – מי הם ה„תרים“: לפי הא' קאי על המרגלים, שנאמר בהם „תרים (את הארץ)“ וכן מצינו פעמים רבות בפ' שלח גבי מרגלים הלשון „ויתורו“, „לתור“ וכיו"ב; ולפי הב' קאי על הארון שהי' נוסע לפניו, ונקרא ה„ח"יר הגדול“ כיון שנאמר בו „לתור להם מנוחה“.

[ואף שבכתוב נאמר „האתרים“, ל' רבים (וכפי שהקשו בכמה מפרשי רש"י¹⁰) – יש לומר, שלכן מוסיף רש"י תיבת „התייר“ הגדול, דכיון שהוא „גדול“ יש מקום לתארו בלשון רבים,

וכן בכת"י רש"י שתח"י, ליתא תיבת „שנאמר“ (והרי גם התיבות „נוסע לפניו“ הן לשון הכתוב שם). וראה ל' הבתי כאן.

(7) ראה מפרשי רש"י (רא"ם. ס' זכרון. קיצור מזרחי. באר מים חיים. רע"ב. אמרי שפר. משכיל לדוד. ועוד) ובהנשמך בהערה הבאה. וראה ספרי בהעלותך שם (בגירסת רבינו הלל ועוד. וכ"ה במושכ זקנים עה"ת פרשתנו כאן): דרך התרים לא נאמר כ"י.

(8) ראה גם רש"ם, ראב"ע ועוד כאן. וראה פרש"י ישע"י נס"י (צוין באמרי שפר כאן). וראה לקמן הערה 23.

(9) שלח יד, ו.

(10) ראה שפ"ח. אמרי שפר. באר מים חיים. משרל לדוד. מלאכת הקודש. ועוד.

א. „וישמע הכנעני מלך ערד יושב הנגב כי בא ישראל דרך האתרים וילחם בישראל גו"י, ובפרש"י על „דרך האתרים“ מביא שני פירושים: „דרך הנגב שהלכו בה המרגלים שנאמר ויעלו בני גב. ד"א דרך האתרים דרך התייר הגדול“ הנוסע לפניו שנאמר דרך שלשת ימים לתור להם מנוחה“.

(1) פרשתנו כא, א.

(2) בכת"י רש"י אחדים שתח"י – חסר פי' הא'.

(3) כ"ה גם בת"א ותיב"ע עה"פ.

(4) שלח יג, כב.

(5) כ"ה בתנחומא פרשתנו יח. במדבר פ"ט,

כ.

בירושלמי ריש יומא (ועד"ז בירושלמי סוטה פ"א ה"י. ספרי בהעלותך י. לג. סדר עולם רבה פ"ט. וראה גם תוספתא סוטה פ"א, א) „מהו דרך האתרים כי מות התייר הגדול שהי' תר להם את הדרך, וקאי על אהרן והעננים שהיו בזכותו. וראה פענח רזא כאן בשם ר"י חסיד. מלאכת הקודש ובאר בשדה על פרש"י כאן. ועוד.

אבל לפי פשוטו ל' רש"י (ותנחומא וב' מדבר"ר), שמביא ע"ז הכתוב (בהעלותך שם), וארון ברית ה' נוסע לפניו דרך שלשת ימים לתור להם מנוחה – (א) קאי בפשוטו על הארון [ובכאר מים חיים (לאחי המהר"ל) על פרש"י – דקאי על הקב"ה (וראה דברים א, לג.) וגם על הארון ולכן נאמר האתרים ל' רבים] (ב) ושזה ה' קיים (גם) אחרי מיתת אהרן, כפשוטו ל' הכתוב ש"ב דרך האתרים" (ולא „שמת התייר הגדול“), (6) בהעלותך שם. – בדפוס א' וב' דפרש"י,

(*) וצ"ע בתנחומא (באבער) פרשתנו מב „שמת הקדוש הגדול“ וינאמר ויבנו ברים כ"ג.

ע"ד פרש"י (בפ' וירא'י), בהרבה מקור מות לי אלהות ולי מרות קרוי לי רבים¹²].

אבל קשה לומר שעיקר כוונת רש"י היא לפרש תיבת „האתרים” – כי בפשטות ה"ז שם מקומי, שאינו מוכרח לפירוש, כמו רוב המכריע דהשמות שבתורה שלא נחית רש"י לפרשם, וכן בפסוק זה עצמו, שרש"י אינו מפרש את השם „ערד”, ובפרט שהש"ס (במס' ר"ה¹³), שרש"י מצינו כאן בד"ה וישמע הכנעני פירשו.

זאת ועוד: את"ל שכוונת רש"י היא רק לפרש תיבת „האתרים” – צ"ע בלשון רש"י:

(א) העיקר חסר מן הספר, דהוי לי לפרש בתחילת דבריו ש„האתרים” היינו „כמו התרים” (וכי"ב). וכן הו"ל לבאר זה שנתוספה אות אל"ף בתחילת התיבה, להביא דוגמא¹⁴.

(ב) עכ"פ הו"ל להביא בפירוש הא' לשון של „תרים” בנוגע למרגלים (ולא להמתין לפירוש השני, שנקט לשון „תייר”).

(ג) הסדר בפ"י הא' „דרך הנגב (ואח"כ מפרש) שהלכו בה המרגלים” – הול"ל בסדר הפוך, תחילה לפרש תיבת „האתרים” – „מרגלים”, ואח"כ לבאר שזוהי „דרך הנגב”¹⁵.

(ד) בפ"י הב' – למה העתיק עוה"פ התיבות „דרך האתרים”¹⁷? ובפרט שאינו מחדש כלום בפירוש תיבת „האתרים” (שהרי לשני הפירושים הוא מלשון „התרים”).

(ה) מדוע לא כ' רש"י בפירוש (בפ"י הב') ש„האתרים” הוא הארון – וכ' סתם „התייר הגדול”¹⁸?

(ו) למה העתיק בהרא"י גם התיבות „דרך שלשת ימים” – לכאורה נוגע כאן רק מ"ש „לתור”¹⁹.

ב. ולכן נ"ל, שרש"י לא נחית לפרש תיבת „האתרים” (שלפי פשוטו הוא שם מקום שאינו זקוק לפירוש כנ"ל) – אלא לתרץ השינוי בלשון הכתוב, שבתחילה אומר „וישמע הכנעני גו' יושב הנגב” ואח"כ סיים „כי בא ישראל דרך האתרים”. דלכאורה, פשטות כוונת הכתוב היא²⁰, להיות שבני"י באו דרך ארצו לכן יצא הכנעני [– עמלק, כפרש"י²¹] להלחם עם ישראל. ועפ"ז אינו מובן, מה טעם פתח ב„יושב הנגב” וסיים ב„דרך האתרים”?

וע"ז מביא רש"י שני פירושים ב„דרך האתרים” – איזו דרך היא זו:

פ"י הא' דהיינו הך, ש„דרך האתרים”

(17) בכת"י רש"י אחדים שתח"י – לא נעתקו עוה"פ.

(18) ובמדרש העתיק מהכתוב גם התיבות „וארון ברית ה'" (וראה גם בחי' כאן), ורש"י השמיט.

(19) ומה שהעתיק סיום הכתוב „להם מנוחה” – ראה לקמן סוף ס"ה והערה 51.

(20) ראה רא"ם ועוד כאן.

(21) כאן בד"ה יושב הנגב (וכן בד"ה וישמע הכנעני).

(11) כ. יג. וכן פרש"י וישלח לה, ז.

(12) ראה גם יפה מראה לירושלמי יומא שם (נעתק במלאכת הקודש על פרש"י כאן).

(13) וכ"ה בפ"י רס"ג עה"ת כאן.

(14) ג, א. וראה תוס' שם.

(15) ראה הערה 23.

(16) ע"ד לי הבחי'.

היא היא „דרך הנגב“²², היינו שבנ"י הלכו אז דרך ארצו, אלא שהכתוב קורא „דרך האתרים“ לפי ש„הלכו בה המרגלים“²³ (וכדלקמן סעיף ג):

ופירוש השני – „דרך האתרים, דרך התייר הגדול הנוסע לפניהם שנאמר דרך שלשת ימים לתור להם מנוחה“, שלפירוש זה, לא הלכו אז בני דרך הנגב (דרך ארצו של העמלק), אלא שע"י „התייר הגדול הנוסע לפניהם... דרך שלשת ימים“ הגיעה השמועה ל־עמלק (שישראל מתקרבים אליו) מ־חוק, ויצא ללחום עם ישראל (ע"ד מלחמתו הראשונה עם ישראל ברפי"דים²⁴, שבא עליהם מרחוק²⁵).

ועפ"ז מדויק לשון רש"י, (א) שהע"תק בהד"ה גם תיבת „דרך“ (ולא רק „האתרים“) – כיון שכוונת פירושו היא לפרש איו דרך היא „דרך האתרים“, (ב) לפני הפירוש השני העתיק עוה"פ תיבות „דרך האתרים“ – כיון שפירוש זה שולל חוכ"פ ה' „(שבנ"י הלכו אז דרך הנגב, דרך ארצו של עמלק), (ג) לא הדגיש בפ"י ה' שזהו הארון, כי להבנת הפירוש „דרך האתרים“ אינו נוגע שזה הי

הארון²⁶, אלא רק שהלכו בדרך אותו „התייר הגדול, הנוסע לפניהם כו' דרך שלשת ימים“ כנ"ל.

ולפי זה יש ליישב גם קושיית הרא"ם על הפירוש השני – מה טעם הוא זה „וישמע גו' כי בא ישראל דרך האתרים וילחם בישראל“, „וכי בעבור שבא ישראל אחרי הארון בא להלחם עמהם, והלא כל ארבעים שנה שהיו במדבר ישראל אחרי הארון היו הולכים“ (ואדרבה, זהו טעם שלא להלחם עם ישראל, כיון שישנה הגנת הארון²⁷).

[ברא"ם תי' שזה בא בהמשך לפרש"י על „וישמע הכנעני“ – „שמע שמת אהרן ונסתלקו ענני הכבוד“, וזהו „דרך האתרים“ – ששמע ש„אינו נוסע יש-ראל עכשיו אלא אחרי הארון בלבד שלא נשאר להם מכל אותם שהיו נוסעים עמהם אלא הארון“. אבל לכאורה פירוש זה דחוק²⁸, דלפ"ז הי' לו לרש"י לכתוב בפירוש „ארון“ ולא לסתום „התייר הגדול“²⁹].

אבל ע"פ הנ"ל מובן בפשטות³⁰,

(26) כלומר, רש"י לא בא לפרש מי הם התיירים (מרגלים או ארון), אלא איו דרך היא – „דרך הנגב“ או „דרך התייר הגדול“.

(27) כפרש"י בהעלותך שם שזהו הארון היוצא עמהם למלחמה, וכמפורש בכתוב שם (שם, לה) „ויהי בנסוע הארון גו' ויפוצו אייביך ויננסו גו'“.

(28) ולהעיר ממשנ"ת במ"א (לקו"ש ח"ח ע' 257 ואילך) שע"פ פשוטו של מקרא – הענן שהלך לפניהם לא נסתלק אחרי מיתת אהרן. ע"ש. וראה גם נחלת יעקב כאן.

(29) וראה ירושלמי דלעיל הערה 5 (ובהנסמן בשוה"ג שם), שלשון „תייר הגדול“ קאי על אהרן ועננים. וראה נחלת יעקב כאן.

(30) ואולי י"ל עוד, שלפירוש זה, התיבות

(22) בכת"י רש"י אחדים שתח"י ליתא תיבת „הנגב“.

(23) וי"ל שהוספת האליף לא הוצרך רש"י לפרש, כמו שלא פי' תיבת „נחנח“ בפ' מקץ (מב, יא.) ובכ"מ. וראה פרש"י ח"ש (כה, ג) „הרי לנו תיבות שאין בראשם אליף ונתוספה אליף בראשם כמו כו"י. ובפרש"י בא (י, כא) „יש לנו תיבות הרבה חסירות אליף“. וראה רש"י וישב לח, ה. ועוד.

(24) בשלח יז, ח ואילך.

(25) כמדוגש בל' הכתוב שם „ויבא עמלק

וילחם גו'“.

ולכן יצא למלחמה. אבל קשה לפרש כן לפרש"י, שכתב³⁵, "ועמלק מעולם רצו- עה מרדות לישראל מזומן בכל עת ל- פורענות", וכפי שמצינו שיצא ללחום עם ישראל ברפידים כשהיו רחוקים מארצו, וכל שכן כשבאו דרך ארצו. והרי גם מלכי אדום והאמורי והבשן יצאו ללחום עם ישראל אף שבפירוש נאמר להם שאין הם באים לרשת את ארצם³⁶.

ויש לומר, שזה בא בהמשך לפרש"י על "וישמע הכנעני" – "שמע שמת אהרן ונסתלקו ענני כבוד", דלכאורה איך זה מתאים עם המפורש בהמשך הכתוב "וישמע הכנעני גו' כי בא ישראל דרך האתרים"?

והנה בפשטות י"ל (וכ"כ במפרשים³⁷) דמ"ש "כי בא ישראל דרך האתרים" אינה השמועה ששמע, אלא כאילו אמר "כאשר בא ישראל דרך האתרים", והיי- נו, שהכתוב בא לבאר מדוע רק הכנעני נתעורר משמועה זו (שמת אהרן ונס- תלקו ענני הכבוד) להלחם בישראל, "כי בא ישראל דרך האתרים" (דרך ארצו).

אבל יש לומר, כי בזה שהכתוב

דכיון שבנ"י לא היו אז בסמיכות לארצו של עמלק, הוצרך הכתוב להודיע איך בא ללחום עם ישראל, וע"ז מבאר ששמע מרחוק³⁸ אודות הליכת ישראל על ידי "התייר הגדול הנוסע לפניהם . . דרך שלשת ימים"³², כנ"ל.

ג. אלא שעדיין צ"ב: לפירוש הא' – הקושיא במקומה עומדת: מה טעם פתח ב"נגב" וסיים ב"אתרים"? ועוד זאת (כמו שהקשו במפרשים³⁹) – וכי משום שה- מרגלים הלכו דרך הנגב נקראת הדרך על שמם ("דרך האתרים")? ומה ענין הליכת המרגלים לכאן?

יש מפרשים⁴⁰, שכל זמן שישאל היו במדבר לא איכפת לעמלק, אבל עתה שהלכו דרך המרגלים, ה"ז התחלת הכניסה לארץ, ובאים לרשת את ארצו,

"דרך האתרים" הן כמו מאמר המוסגר. ופירוש הכתוב הוא – "וישמע הכנעני (עמלק) . . כי בא ישראל" (היינו בקירוב אליו). וקשה כיצד סיכנו בנ"י א"ע (להעיר מפרש"י מקץ מב, ד. ויגש מד, כט) וחזנו בהר ההר בשכנות לעמלק – והרי "עמלק מעולם רצוה כו'" (כפרש"י כאן בד"ה וישמע הכנעני, שכבר "נכו בו" (פרש"י שלח יג, כט) ושתי פעמים (ראה שלח יד, מה). ומתוך הכתוב – "דרך האתרים", ש"התייר הגדול" קבע כן.

31) ולפירוש זה מוכן מדוע נאמר "וישמע ה- כנעני גו' כי בא ישראל", ולא בקיצור "ויבא ישראל דרך גו' ויצא הכנעני גו' ללחום בישראל" [ובכמה מפרשים (ראה גו"א דבק טוב. שפ"ח. נימוקי שמואל) שזהו הכרחו של פרש"י על "וישמע הכנעני" – "שמע שמת אהרן כו"'].

32) ראה גם משכיל לדוד כאן.

33) שפ"ח.

34) ראה דברי דוד (להט"ו) ובאר יצחק כאן.

וראה גם נחלת יעקב (לפי הפירוש "דרך התייר הגדול").

35) בד"ה וישמע הכנעני. והוא ע"פ תנחומא ובמדבר הנ"ל [אף שתחלת ל' רש"י שם היא (כמו שמציין בעצמו) מר"ה ג, א – ושם מסיים, וכסבור ניתנה רשות להלחם בישראל. ונת' בארוכה בלקי"ש ח"ח ע' 194 ואילך]. וראה לקמן הערה 43.

36) מלך אדום – פרשתנו כ, יד ואילך (ושם, כ): מלך האמורי – שם כא, כא ואילך: מלך הבשן – שם, לג (אלא ששם לא נזכר שבקשו רשות לעבור דרך ארצו).

37) רע"ב. באר יצחק. נימוקי שמואל. ועוד. וראה חדא"ג מהרש"א ר"ה ג, א.

פרש"י⁴³? אלא שהם ב' ענינים: (א) „מעולם רצועה מרדות כו" היינו סתם שנאה לישראל, שהיא „מעולם". (ב) „מזו" מן בכל עת לפורענות" היינו שמוזמן בכל עת לנצל כל „עת לפורענות" ליש-ראל לפגוע בהם.

וכדמצינו שני ענינים אלו במלחמתם בפעם הא', אשר (א) „בא . . להזדווג לישראל קודם לכל האומות"⁴⁴, שזה מורה על גודל שנאתו לישראל יותר מכל האומות, (ב) ה' אז זמן לפורענות, כפרש"י⁴⁵ „שמלחמת עמלק באה לאחרי" „ריב" בני ישראל . . נסותם את ה' לאמר היש ה' בקרבנו".

וכן בנדר"ד, שזה שעמלק בא אז להלחם עם ישראל (במות אהרן) הוא מפני שתי סיבות: (א) סתם שנאה ליש-ראל, אלא שכ"ז שהיו ישראל מוגנים בעננים לא היתה אפשרות להלחם בהם, משא"כ עתה שנסתלקו ענני הכבוד". (ב) מיתת אהרן היתה עת פורענות לישראל, כפרש"י⁴⁶ „שמפני שנתחברו כאן להת-קרב לעשו הרשע נפרצו מעשיהם וחסרו הצדיק הזה".

וזהו ההמשך בפרש"י, שזה שעמלק בא להלחם עתה בישראל הוא מפני שתי

מתאר „דרך הנגב" כלשון „דרך האת-רים" (הדרך „שהלכו בה המרגלים") נרמז גם ע"ד השמועה „שנסתלקו ענני הכבוד". כי עד אז היתה הליכת בני-במדבר על פי העננים שהלכו לפניהם „לנחותם הדרך"³⁸, ועתה שנסתלקו הענ-נים³⁹, איך ידעו ישראל היכן ללכת? וע"ז אומר הכתוב שהלכו „דרך האתרים" – שהלכו בדרך סלולה, שסללו המרגלים. וזהו ששמע הכנעני, שבנ"י אין להם ענני הכבוד לנחותם הדרך (שלכן הולכים בדרכם של המרגלים), וכיון שנסתלקו ענני הכבוד (שהיו מגינים על ישראל³⁹) – „וילחם בישראל"⁴⁰.

ד. ועוד יש לומר, ע"פ דברי ה' תיב"ע כאן בפירוש „דרך האתרים" – „אורח אלליא אחר דמרדו במארי על-מא" (דרך המרגלים, מקום שמרדו בה'). דכיון ששמע העמלקי שזה המקום שבו מרדו בה', לכן יצא ללחום עם ישראל בחשבו שהוא „מקום" מוכן לפורע-נות"⁴².

ויש לומר, שהדגשה זו (שהיא הדרך שהלכו בה המרגלים, מקום מוכן לפור-ענות) היא בהמשך לפרש"י על „וישמע הכנעני", שכ' „ועמלק מעולם רצועה מרדות לישראל מוזמן בכל עת לפור-ענות", דלכאורה מהו כפל הלשון ב-

(43) וביותר תמוה, שהלשון „מוזמן . . לפורענות" היא הוספת רש"י על לשון התנחומא ובמדבר'.

(44) רש"י בשלח יז, יד.

(45) בשלח שם, ח.

(46) בשלח שם, ז.

(47) ראה בארוכה לקו"ש ח"ח ע' 196 (אבל

בלקו"ש ח"ח הנ"ל באו"א).

(48) פרשתנו כ, כג. – ומתורץ הצ"ע שב-

רע"ב על פרש"י כאן דמזה העת פורענות כאן,

ולא מצינו עתה שחטאו כלל".

(38) בשלח יג, כא.

(39) אבל ראה לקו"ש ח"ח שבהערה 28.

(40) וכן פ"י בשירי קרבן לירושלמי יומא שב-

הערה 5.

(41) ל' רש"י וישב (לו, יד).

(42) ולהעיר מבאר מים חיים כאן, שפ"י „לפי

שכבר הצליח באותו הדרך להכותו עד החרמה

בשעה שבאו המרגלים".

התיבות „להם מנוחה“⁵¹ – ולא רק תיבת „לתור“ – כי זה מגדיל הדגשת חוצפתו של עמלק.

ו. מ„ינה של תורה“ שבפירוש רש”י

זה:

שני הפירושים ב„דרך האתרים“ מורים על שני אופנים שבהם מתייצבים ועומדים ישראל נגד עמלק (כחות ה- לעו”ז) המנגדים לקדושה, והם שני דרכים שבהם אפשר לנצח את עמלק:

(א) „דרך . . . שהלכו בה המרגלים“ – היא העבודה שע”פ טעם ודעת, כמו ענין המרגלים – „לתור את הארץ“ – כפשוטו, שהלכו למצוא את הדרך הקלה יותר ע”פ טבע לכבוש את הארץ. וכן הוא ברוחניות, דכאשר היצר הרע מסית את האדם נגד דרך התורה והמצוות, לוחם האדם נגדו ע”י התבוננות בפחיתות הרע וגודל מעלת טוב וקדושה, וכן מנהל מלחמתו עם היצר ע”פ שכל, כמו טכסיסי מלחמה כפשוטם:

(ב) „דרך התייר הגדול כו” – היא עבודת המסירת נפש, למעלה מטעם ודעת, כי הוא בטל אל הקב”ה, ובמילא סומך על „התייר הגדול“, ארון ברית ה’, שלפניו מתבטלים מאליו וממילא כל המנגדים, כמ”ש⁵² „ויהי בנסוע הארון גו’ קומה ה’ ויפוצו אויבך וינוסו משנאיך מפניך“.

ושני אופנים אלה הם בהתאם למצבו של המנגד (עמלק):

לפי פירוש הא’, עמלק הוא במצב של פחד מפני בני, ולכן בא בטכסיסים

הסיבות – הן שנאתו גורמת לו להלחם בישראל בכל הזדמנות, והן מפני שידע שהוא זמן פורענות, וגם מקום פורענות, היות שזוהי „דרך האתרים“ (שהלכו בה המרגלים).

ה. והנה לפי ביאור זה יש לומר, ששני פירושי רש”י ב„דרך האתרים“ חלוקים גם בכללות כוונת הכתוב „כי בא ישראל דרך האתרים“ (שהיא נתינת טעם על מלחמת עמלק כאן בישראל):

לפירוש הא’ – כוונת הכתוב היא להדגיש, שאע”פ ש„עמלק מעולם רצו- עה כו”“, מ”מ, בפעם הזאת היו נזהרים מלפגוע את ישראל, וכפרש”י בד”ה ש- לפני, דמה שנקראו כאן „כנעני“ הוא לפי ש, שינה את לשונו לדבר בל’ כנען כדי שיהיו ישראל מתפללים להקב”ה לתת כנענים בידם והם אינן כנענים, הרי שעמלק ה’ ירא מתפלת ישראל, וחיפש תחבולות כו’. ובהמשך לזה אומר הכתוב ששמעו „כי בא ישראל דרך האתרים“, שהטעם שבאו עתה להלחם הוא להיותו (לא רק זמן פורענות, אלא גם) מקום פורענות.

משא”כ לפירוש הב’ – הדגשת הכ- תוב „כי בא ישראל דרך האתרים“ היא להיפך, להורות על חוצפתו⁵³ הגדולה של עמלק, דאף ש„התייר הגדול“ תר להם מנוחה בהר ההר, בא עמלק מר- חוק, להלחם בהם שם.

[ועפ”ז יומתק מה שהעתיק רש”י גם

(51) ולא הסתפק ב„גו” (ככתבנו מאן. אבל בתנחומא באבער נעתק גם „להם מנוחה“.

(52) בהעלותך י, לה.

(49) וי”ל בפשטות שזהו מפני שנוצחו בפעם הא’ ע”י תפלת משה (בשלח יז, יא-יב ובפרש”י שם. ולהעיר מרש”י שם, ט ש„בני עמלק מכשפין היו“).

(50) ראה גם דברי דוד כאן.

ותחבולות, וכדי לנצח מלחמה זו מספיק זה שבנ"י ילכו „דרך האתרים – דרך . . שהלכו בה המרגלים“, עבודה שע"פ טעם ודעת.

(משיחות ש"פ מסעי תשכ"ז,

מוצאי ש"פ חוקת תשל"ט)

אבל כאשר עמלק הוא במצב של חוצפה גלוי, שאינו מתפעל משום דבר ונלחם עם ישראל גם כשהוא נגד השכל – אזי הדרך לבטלו היא רק על ידי

(53) ראה סה"מ פר"ת ע' רצד. ועוד.

בלק

שעומד על שנים משינויים אלה – „קבה לי, זו קשה מארה לי שהוא נוקב ומפרש. וגרשתיו, מן העולם ובלק לא אמר אלא ואגרשנו מן הארץ איני מבקש אלא לה-סיעם מעלי ובלעם הי' שונאם יותר מב-לק“. הרי דס"ל לרש"י שהשינויים בכתוב אינם מפני הקיצור וכיו"ב. ועפ"ז יש לעיין אמאי לא עמד רש"י על שאר השי-נויים שביניהם, וכמו: (א) „יצא . . כסה" או „יוצא . . ויכס" (ב) „נכה" או „להלחם", (ג) השמטת „והוא יושב ממולי“.

ב. והנה באוה"ת, וכן בכלי יקר, ביארו השינויים הנ"ל ע"פ היסוד שבלעם (בדבריו אל הקב"ה) התכוון להמעיט ב-משמעות השנאה שבדברי בלק, וי"ל ע"ד הפשט, כדי שבקשתו תתקבל אצל ה-קב"ה, בהיותו יודע שישאל אהובים למ-קום. ופירשו ש„ארה" קשה יותר מ„קבה“, וכן ש„נכה בו" קשה מ„להלחם בו“, כי „להלחם" אפשר להיות רק כדי לגרשו מעליו משא"כ „נכה בו" היינו הכאה ממש, וכן „וגרשתיו" סתם היינו ממקום זה, משא"כ „ואגרשנו מן הארץ" היינו מכל העולם (או מכל ארץ ישראל) – ובדרך זו ביארו שאר כל השינויים שבדברי בלעם, שבא למעט השנאה כו' שבדברי בלק. ע"ש.

א. „וישלח (בלק) מלאכים אל בלעם גוי' הנה עם יצא ממצרים הנה כסה את עין הארץ והוא יושב ממולי. ועתה לכה נא ארה לי את העם הזה כי עצום הוא ממני אולי אוכל נכה בו ואגרשנו מן הארץ כי ידעתי את אשר תברך מבורך ואשר תאר יואר". ואח"כ, בדברי בלעם אל הקב"ה, נאמר: „ויאמר בלעם אל האלקים בלק גוי' שלח אלי, הנה העם היוצא ממצרים ויכס את עין הארץ עתה לכה קבה לי אותו אולי אוכל להלחם בו וגרשתיו“.

וכבר עמד באור החיים הק"י על השינויים בין לשונות הכתוב בדברי בלק ודברי בלעם בשם בלק – ש„בלק אמר הנה עם יצא והוא אמר הנה העם היוצא, ובלק אמר הנה כסה והוא אמר ויכס, בלק אמר ועתה והוא אמר עתה בלק אמר ארה והוא אמר קבה בלק אמר נכה בו והוא אמר להלחם בו . . גם שינה ואמר וגרשתיו ובלק אמר מן הארץ“. ולכאורה יש להוסיף עוד שינוי – בלק אמר „והוא יושב ממולי“, ובלעם השמיט ענין זה, שלכאורה הוא העיקר (וכפרש"י עה"פ „קרובים הם להכריתני“).

והנה לכאורה הי' אפשר לומר, שע"ד הפשט אין כאן קושי, כי כן דרך הכתובים לקצר כו'. אבל מצינו בפרש"י על התורה

(5) אבל בנוגע להשינוי „עתה" או „ועתה" י"ל שע"פ פשט"מ הוספת הוא"י היא דרך הכתובים, כפרש"י (וישלח לו, כד. ובכ"מ), וי"ו יתירה . . והרבה יש במקרא“.

(6) לעיל פסוק ו.

(7) כלי יקר שם.

(8) אוה"ח הנ"ל.

(1) פרשתנו כב, ה"ו.

(2) שם, י"א.

(3) שם, י"א.

(4) אבל זה שהשמיט „כי ידעתי את אשר תבורך גוי" מובן, כי אין מקום לדברים אלה בדבריו לה“.